

dr. hab. Magdalena Gryśka prof. UZ
Uniwersytet Zielonogórski
Instytut Sztuk Wizualnych

RECENZJA

w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie sztuki w dyscyplinie artystycznej sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki Pani dr Agnieszki Katarzyny Kozyry z Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Zleceniodawca recenzji

Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

(pismo z dnia 23 maja 2024 roku)

Rada ds. stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego wyznaczyła moją osobę na recenzentkę w komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Agnieszce Katarzynie Kozyrze.

(nr sprawy DRKN.Z8.400.85.2023)

Do zlecenia została dołączona dokumentacja w formie papierowej i elektronicznej:

- autoreferat
- dane wnioskodawcy i życiorys artystyczny
- dyplom doktora
- wniosek o przeprowadzenie postępowania doktora habilitowanego
- wykaz osiągnięć artystycznych

Dane Habilitantki

Agnieszka Katarzyna Kozyra urodziła się w Warszawie w 1963 roku. W latach 1985 - 1988 studiowała germanistykę na Uniwersytecie Warszawskim, a w roku 1988 rozpoczęła studia na Wydziale Rzeźby warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Tam w 1993 roku obroniła dyplom w pracowni prof. Grzegorza Kowalskiego oraz zaprzyjaźniła się z nauczycielem rysunku - Jerzym Stajudą. W 1998 roku odbyła gościnnie studia podyplomowe w Hochschule für Graphik und Buchkunst w Lipsku, w pracowni Nowych Mediów u prof. Helmuta Marka.

W 2011 roku uzyskała stopień doktora na warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, Wydział Sztuki Mediów i Scenografii. Promotorem przedstawionej rozprawy doktorskiej *pt. Casting* był prof. Jerzy Kowalski, recenzentami prof. Sławomir Ratajski i dr hab. Magdalena Środa.

Dorobek Habilitantki w postaci informacji faktograficznej został w sposób szczegółowy przedstawiony w dostarczonej dokumentacji. Dowodem są liczne nagrody, szereg teoretycznych opracowań i publikacji.

Katarzyna Kozyra to laureatka wielu nagród i wyróżnień m.in. w 2011 otrzymała nagrodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w 1997 została wyróżniona i *Paszportem Polityki*. W 1999 roku otrzymała honorowe wyróżnienie za prezentowaną w Polskim Pawilonie na 48. Biennale Sztuki w Wenecji, instalację wideo *Łaźnia męska*.

W 2000 była stypendystką Fundacji Kościuszkowskiej (Nowy Jork), a w roku 2003 stypendystką DAAD (Berlin). W 2013 roku *Huffington Post* zaliczył Katarzynę Kozyrę do grona dziesięciu najważniejszych artystek nowego milenium. W roku bieżącym została stypendystką m.st. Warszawy oraz została laureatką czwartej edycji Nagrody Filmowej, przyznawanej przez Polski Instytut Sztuki Filmowej i Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie oraz Szkoły Wajdy przyznanej podczas 39. Festiwalu Filmowym w Gdyni, za pomysł filmu eksperymentalnego *Projekt X*.

Informacje o zatrudnieniu Habilitantki

Od 2021 pracuje w Instytucie Edukacji Artystycznej, Wydział Sztuk Pięknych w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Obszar działalności artystycznej Habilitantki

Katarzyna Kozyra w swoich projektach artystycznych posługuje się językiem performansu, fotografii, rzeźby, obiektu, filmów, instalacji wideo, akcji artystycznych oraz zajmuje się szeroko pojętymi działaniami o charakterze rozmaitych strategii artystycznych.

Jej działania, to głęboka refleksja nad tym, kim jesteśmy, jak widzimy siebie i innych, oraz jak nasze role w społeczeństwie mogą być jednocześnie narzucone i wyzwalające.

W obrębie jej zainteresowań znajduje się cielesność, ciało, jest fakt biologiczny i jego fizyczne odczuwanie jako wspólne dla całego gatunku ludzkiego. Natomiast w zależności od kontekstów kulturowych i społecznych jest ono różnie widziane i wartościowane. Choroba, nagość, seks i religia, a także problematyka tożsamości płciowej to najbardziej wyraziste wątki w jej twórczości.

Kozyra w swoich realizacjach doświadcza tego, o czym sama mówi: *Bycia tym, kim się nie jest, nie bycia tym kim się jest. Wszystkie moje prace są o tym*. Każda z jej prac wyrasta z poprzedniej, można odnieść wrażenie, że sama siebie stymuluje, inspiruje i napędza do kolejnych działań.

W trakcie trwania wystawy zatytułowanej *Szukając Jezusa*, która miała miejsce w Zachęcie - kurator Andrzej Wajs, tak oto: *„Każde z jej dzieł jest pamięcią i odtworzeniem segmentu z poprzedniego, każde poprzednie jest „asem w rękawie”, gotowym do zaistnienia w tym następnym. To system zależności modularnych, selekcja w oparciu o antyformat i deformację. Jak wytrawna pokerzystka zagrywa zawsze kartą, która nie pasuje do układu [...]”*¹.

Ocena dorobku artystycznego dr Katarzyny Kozyry jest zadaniem wymagającym skrupulatnej analizy niezwykle złożonego materiału, na który składają się projekty badawcze, artystyczne, działania performatywne i realizacje wideo wraz z ich dokumentacją i kontekstem teoretycznym oraz jej działalność organizacyjną której ukoronowaniem jest powołanie Fundacji Katarzyny Kozyry. Obszary jej działalności można podzielić na następujące zagadnienia:

Śmierć, przemijanie, ciało i jego społeczna percepcja

Od starożytnych rzeźb przedstawiających idealizowane formy ludzkie, przez renesansowe studia anatomiczne, aż po współczesne eksperymenty z ciałem w sztuce performansu, ciało jest

¹ Andrzej Wajs, *Poza formatem*, w: *Katarzyna Kozyra. Szukając Jezusa*, kat. wyst., Galeria Labirynt, Lublin 2014

jednym z najbardziej fascynujących i złożonych tematów w sztuce. Kozyra poszerza granice tego, co można zrozumieć i wyrazić poprzez ciało, traktując je nie tylko jako obiekt estetyczny, ale także jako narzędzie krytycznej analizy społecznej, kulturowej i politycznej. Począwszy od dyplomowej instalacji *Piramida zwierząt* z 1993, w której to w sposób bezpośredni odnosi się do tej tematyki, na performansie *Sen* skończywszy. Dostrzegam tu rodzaj klamry, pewnego zamknięcia jakiegoś cyklu, życia w sztuce, dla sztuki, ze sztuką, dostrzegam też, że wobec zwątpienia nie jesteśmy sami. Ten rodzaj refleksji habilitantka opisała dokładnie w swojej dysertacji, w szczególności w rozdziale *Sen. Strategie nie/obecności*.

Jej *Olimpia* z 1996 to trzy fotografie barwne opatrzone podtytułami: *Blue, White, Old lady*. Pierwsze zdjęcie, nawiązuje do słynnego obrazu Édouarda Maneta i przynależnemu temu okresowi w sztuce kanonowi piękna, drugie ukazują tę samą modelkę na łóżku szpitalnym, obok pielęgniarka trzymająca kroplówkę, trzecie to starsza kobieta we współczesnym wnętrzu, pokoju. Elementem łączącym ten tryptyk i objaśniającym ich wspólną historię jest aksamitna wstążka na szyi każdej z nich. Scala ich wspólne historie.

Artystka tak mówi o swojej realizacji: *Pozwoliłam sfotografować się nagą pod kroplówką, by udowodnić, że chore ciało jest równie godne i normalne, jak zdrowe. Gdy ładnie wyglądasz, nie myślisz, jak funkcjonujesz. Patrząc na chore ciało, czujesz jego śmiertelność. Wszyscy zdrowi są OK, bo nie ma w nich wywalonej na wierzch biologiczności. I chodzą sobie idealni*. Kozyra ukazuje starość nie tylko jako biologiczną konieczność, ale także jako czas głębokiej refleksji nad życiem, mądrością, a także nad stratą i przemijaniem. Jej postawa konfrontuje nas z tym, co w kulturze jest marginalizowane, takie jak choroba, starość czy śmierć. Inne prace z tego obszaru to m.in.; seria wielkoformatowych fotografii barwnych z lat 1994 - 1998 zatytułowana *Kobiety czekają*. Kozyra nazywa ją *pracą przejściową*, która łączy *Olimpię* z mającym nadejść w 1999 (do 2002) *Świętem wiosny* zainspirowanym choreografią Wacława Niżyńskiego czy realizacji *Chłopcy* z 2001, będącej pochodną *Lekcji Tańca* też zrealizowanej w tym samym roku, na podstawie baletu *Pietruszka* Igora Strawińskiego.

Eksploracja tożsamości i płci

Kozyra często bada kwestie związane z konstrukcją tożsamości oraz stereotypami płciowymi. W realizacji *Łaźnia* (żeńska) z 1997, przedstawiając kobiece ciała w ich codziennej, nieidealizowanej formie, artystka konfrontuje widza z rzeczywistością, która jest często ukrywana lub ignorowana. Wybierając łaźnię jako miejsce, wybiera przestrzeń do refleksji nad akceptacją kruchości i znikomości ludzkiego ciała.

Wprowadzając widza do tej intymnej przestrzeni zmusza go niejako, do konfrontacji z naturalnością i prawdą o nas samych. Demaskując jednocześnie społeczne oczekiwania dotyczące kobiecego ciała i jego wyglądu. Kolejnym przykładem może być *Łaźnia męska* z 1999, gdzie wśród podglądanych mężczyzn pojawia się przebrana Kozyra. Sztuczne owłosienie, sztuczny penis, charakteryzacja, w której Kozyra rozsmakuje się w późniejszych pracach.

W projekcie pt. *W sztuce marzenia stają się rzeczywistością* z 2003, w którego skład wchodzi cykl performansów, happeningów, filmów pt. *Non so piu, Koszmar, Kwadrans, Pojawienie się jako klon Glorii Viagry na wernisażu wystawy About Beauty, Koncert na fasadzie, Madonna, Diwa. Reinkarnacja, Opowieść zimowa, Il Castrato, Cheerleaderka, Opowieść letnią, Koniec marzeń. Katarzyna Kozyra w Berlinie* czy praca *Sen córki Linneusza* z 2018 wciela się w różne postacie, ukazując płynność tożsamości i zacieranie granic między rzeczywistością a fikcją.

Projekt ten, to performatywno - filmowy cykl, realizowany w latach 2003 - 2008 stanowi wyjątkową podróż artystki przez różne postacie i role, które symbolizują różne aspekty ludzkich marzeń i pragnień. Każde z tych wcieleń jest starannie zaplanowane, wyreżyserowane i

zrealizowane z dbałością o detale. W związku z tym, że każde nowe *ja* artystki staje się pełnoprawną kreacją artystyczną. Kozyra, poprzez te wcielenia kwestionuje tradycyjne role społeczne przypisane płciom. Każda z postaci, w którą się wciela, jest nośnikiem pewnych idei i funkcjonujących stereotypów. Projekt ukazuje, jak marzenia oraz wyobrażenia o sobie mogą stać się rzeczywistością w świecie sztuki, w niej wszystko jest możliwe. To świat, gdzie mocą sztuki jest spełnianie marzeń, zarówno tych osobistych, jak i zbiorowych. Ta forma ekspresji artystycznej, nazywana czasem *sztuką wcieleń*, opiera się na budowaniu sieci skojarzeń, jest jak narzędzie do badania i kwestionowania konwencjonalnych norm oraz stereotypów związanych z płcią, klasą społeczną, rasą, a nawet osobistymi doświadczeniami. *Sztuka wcieleń* to nie tylko zabawa z kostiumami czy tworzenie iluzji. To refleksja nad tym, kim jesteśmy, jak widzimy siebie i innych, pozwala na konfrontację z własnymi ograniczeniami i stereotypami, otwierając nowe ścieżki samoświadomości i samopoznania. Wcielając się w inne postacie, artystka testuje granice, sprawdza, na ile jesteśmy *zakotwiczeni* w jednej wersji siebie, a na ile jesteśmy w stanie płynnie przechodzić między różnymi tożsamościami.

Performatywne doświadczanie życia

Ostatnim kluczowym pojęciem strukturyzującym jej metodę pracy jest performans. W swoich pracach artystka często wykorzystuje własne ciało jako narzędzie artystyczne, angażując się w działania na granicy sztuki i życia. Jej prace performatywne niejednokrotnie wywoływały silne emocje i prowokowały do dyskusji na temat roli artysty i granic sztuki. Kozyra nieustannie eksperymentuje z różnymi formami wyrazu, często łącząc je w jednym dziele. Jej twórczość jest przykładem interdyscyplinarnego podejścia do sztuki, gdzie performans, wideo, instalacja, fotografia tworzą złożone, wielowarstwowe narracje.

Forma dokumentacji fotograficznej, filmowej i pisemnej, choć w pełni dostępna w przestrzeni internetu, nie jest w stanie stworzyć pełnego wyobrażenia o doświadczeniu stworzonych przez autorkę prac. Sztuka wykracza swym oddziaływaniem daleko poza sferę artystyczną, przenika do normalnego życia, pozwala rzeczy widzieć dokładniej, a zjawiska szerzej. Dzięki niej pełniej przeżywamy rzeczywistość tego świata, poszerzamy naszą zdolność percepcyjną, a to wzbogaca chwilę teraźniejszą, czyni ją wznioślejszą, bogatszą i bardziej autentyczną. Dzieło sztuki wydobywa z człowieka często i to, czego sam sobie nie uświadamiał. Ciągłe poszukiwanie to określanie obszaru umożliwiającego postawienie pytania wynikającego z samego stosunku do rzeczywistości, która nieustannie się zmienia, tworząc nową perspektywę widzenia świata. To nieograniczona ilość szans, jakie stwarza sztuka.

Habilitationka dr Agnieszka Katarzyna Kozyra jest autorką 16 indywidualnych wystaw i performansów (po uzyskaniu stopnia doktora) i ok 37 indywidualnych wystaw i performansów (przed uzyskaniem stopnia doktora).

Po uzyskaniu stopnia doktora były to m.in. wystawy takie jak:

W 2003 zrealizowała performans i działanie sceniczne, *pt. Sen* w Teatrze Powszechnym w Warszawie, *Fressen*, *Persons Projects* w Berlinie, *Jerusalem syndrome* w Museum On the Seam w Jerozolimie w Izraelu, gdzie zaprezentowała pracę *Looking for Jesus. Library* oraz w Zachęcie w Warszawie, gdzie miał swoją premierę pokaz, który Habilitationka wskazała jako dzieło będące podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego *pt. Szukając Jezusa. Biblioteka*. Projekt, do którego wrócę w sposób szczegółowy w dalszej części recenzji.

Kolejne wystawy autorstwa Kozyry to interwencja artystyczna z 2021 roku, na elewacji biurowca Bałtyk w Poznaniu *pt. Letnia Opowieść. Katarzyna Kozyra. Świat Wzorcowy* w Instytucie Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie, *Bipeds and Quadrupeds* w Galerii

Postmasters w Nowym Jorku w 2019 oraz na jego przełomie 2018/2019 zrealizowała wystawę *A Dream of Linnaeus Daughter* w Galerii Żak/Branicka w Berlinie. W roku 2017 zrealizowała specjalny pokaz pt. *Looking for Jesus. Interviews from the Archive* w Galerii Städtische w Delmenhorst w Niemczech, gdzie pokazywała fragment filmu dokumentalnego *Looking for Jesus* oraz wybór wywiadów z archiwum zebranych podczas jej podróży do Izraela. Następnie w 2016 miała miejsce wystawa *All that Beauty* w Galerii Christophe Gaillard w Paryżu oraz pierwsza indywidualna wystawa w Chinach zatytułowana *Katarzyna Kozyra* w Three Shadows Photography Art Centre w Pekinie, której organizatorem była Fundacja Katarzyny Kozyry. 2014 - *Summertale* w Turku Art Museum w Finlandii. W 2013 *Looking for Jesus* w Galerii Żak/Branicka w Berlinie. Wcześniejsze części projektu pokazywane były w 2012 już w Kulturhuset w Sztokholmie oraz w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie. Pozostałe wystawy zrealizowane w 2012 roku to *Master of Puppets. Katarzyna Kozyra&The Midget Gallery*, Schmela Haus, Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen w Düsseldorfie oraz *Transgression. Katarzyna Kozyra* w Contemporary Polish Art, MMK w Arnhem.

Habilitationka dr Agnieszka Katarzyna Kozyra prezentowała swoje prace w ok 57 wystawach zbiorowych (po uzyskaniu stopnia doktora) i ok 70 wystawach zbiorowych (przed uzyskaniem stopnia doktora).

Były to znaczące wystawy i galerie w Polsce, Niemczech, Tajwanie, Czechach, Ukrainie, Chorwacji, Francji, Chinach, Indiach, Hiszpanii, Austrii, Finlandii, Węgrzech i w Grecji.

Były to wystawy m.in. w 2023 *Szaleństwo rokoka! Fascynacja rokokiem na Śląsku (XVIII–XXI w.)* w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, gdzie artystka prezentowała performans *Sen córki Lineusza* oraz wystawa *Twarzą w twarz*, także w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, gdzie pokazała pracę *Faces*. W tym samym roku brała udział w wystawie *Wróblewski przed i po... Sztuka realizmu bezpośredniego* w Muzeum Narodowym w Lublinie, gdzie zaprezentowała tzw. małą wersję pracy *Więzy Krwi*.

W roku 2022 w Teatrze Powszechnym w Warszawie brała udział w spektaklu w reżyserii Agnieszki Błońskiej pt. *Orlando*, oraz brała udział w wystawie *Plato* w Ostrawie w Czechach, gdzie zaprezentowała pracę *They thought we are alive and they run screaming*. W tym samym roku odbył się pokaz pracy *Looking for Jesus* w ramach wystawy *Amongst the Silence* w Kaohsiung Museum of Fine Art w Kaohsiung City na Tajwanie. Rok 2021 to rok czterech wystaw i performansów m.in. *Fressen* w Teatrze Powszechnym w Warszawie, 16. edycja berlińskiego festiwalu filmPOLSKA gdzie po raz kolejny zaprezentowała została praca habilitacyjna autorki *Looking for Jesus* w Instytucie Polskim w Berlinie, *Rzeźba w poszukiwaniu miejsca* w Zachęcie w Warszawie. W ramach wystawy *Why there will be women artists in Lviv* w Municipal Art Center we Lwowie pokazana została praca *Tribute to Gloria Viagra*. W roku 2020 brała udział w wystawie *Bodies on stage*, w MMSU w Rijeka w Chorwacji, w Tajpej na Tajwanie, w Museum of Modern and Contemporary Art czy Staatliche Kunsthalle w Baden-Baden w Niemczech. Rok 2019 to rok polskich wystaw, brała udział w wystawie *Trzy plagi*, w Galerii Labirynt w Lublinie, *Historie o starości* w Galerii Arsenał w Białymstoku, *Stany skupienia* w Muzeum Współczesnym we Wrocławiu. W 2018 miała swoją prezentację w Salm Palace, National Gallery w Pradze. W 2017 w Galerii Christophe Gaillard, w Paryżu. W 2016 roku brała udział w wystawach w Galerii Arsenał w Białymstoku, w Galerii Capsule Shanghai i w Shanghai Ming Contemporary Art Museum w Szanghaju oraz w Museen der Stadt Recklinghausen w Recklinghausen. W 2015 brała udział w ośmiu wystawach zbiorowych w tym. m.im. w Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen w Düsseldorfie, w Galerii Labirynt w Lublinie, w Galerii MOCAR w Krakowie oraz w Zachęcie Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie w wystawie zatytułowanej *Prawda, Piękno i Dobro*.

Następnie w Stavros Niarchos Foundation w Atenach. W 2014 miały miejsce jej zbiorowe prezentacje w Collegium Hungaricum w Berlinie, w New Delhi, w Madrycie oraz w Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie. W roku 2013 uczestniczyła w prezentacjach zbiorowych w takich galeriach jak: Galeria Sztuki Współczesnej BWA, Katowice, Muzeum Współczesne we Wrocławiu, BWA Galeria Sztuki w Olsztynie. Rok 2012 to rak pięciu wystaw zbiorowych w galeriach Leopold Museum w Wiedniu, w Galerii Sztuki Arsenał w Białymstoku, w Galerii MOCAK w Krakowie, Museum of Contemporary Art KIASMA w Helsinkach i Kopenhadze.

Warto też wspomnieć o wystąpieniach dr Katarzyny Kozyry, takich jak interdyscyplinarne forum kulturalne i intelektualne *Igrzyska Wolności* w Łodzi. Zabiera w nim głos jako uczestniczka panelu dyskusyjnego pt. *Igrzyska Wolności. Sztuka w stanie Krytycznym*, moderowanym przez Adama Mazura w 2003 roku czy udział w konferencji *Język i ciało* z cyklu *Psychoterapia - Psychologia*, gdzie wystąpiła jako prelegentka. Została również zaproszona do wygłoszenia wykładu inauguracyjnego *Orlando. Biografie* w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Wśród wymienionych osiągnięć znajduje się również bogata bibliografia zawierająca 23 pozycje, są wśród nich katalogi wystaw indywidualnych i zbiorowych, opracowania itp. Wśród nich katalog, dokumentujący prace wskazane jako dzieło habilitacyjne pt. *Szukając Jezusa*, wydane przez Galerię Labirynt w Lublinie w 2014 roku, związane z indywidualną wystawą autorki, co z żalem odnotowuje nie znalazł się w formie pdf w załączonej dokumentacji.

Ocena osiągnięć stanowiących podstawę niniejszego postępowania

Habilitantka jako swoje dzieło aspirujące do spełnienia warunków postępowania habilitacyjnego wskazała projekt:

Szukając Jezusa

Dzieła wchodzące w skład osiągnięcia artystycznego zostało podzielone na dwie części;

1. Szukając Jezusa 2018

Instalacja wideo, film dokumentalny: Jednokanałowe wideo (kolor), 16:9 PAL 1080p, stereo, czas; 75"00

Obraz filmowy jest końcowym efektem podsumowującym łącznie 7 podróży do Jerozolimy, podczas których autorka nagrywała wywiady i rozmowy z bohaterami jej historii. Tematem tych rozmów stał się tzw. *syndrom jerozolimski*, rzadkie zjawisko psychologiczne, które dotyka niektórych turystów odwiedzających Jerozolimę. Osoby cierpiące na ten syndrom doświadczają intensywnych przeżyć religijnych lub mistycznych, które mogą prowadzić do zachowań maniackalnych, urojeń oraz poczucia posiadania nadprzyrodzonej mocy. Syndrom ten może przybierać różne formy, od poczucia szczególnego związku z miejscami świętymi po przekonanie, że dana osoba jest biblijną postacią, taką jak Jezus.

Najczęściej *syndrom jerozolimski* dotyka ludzi, którzy mają już pewne skłonności, ale zdarza się, że pojawia się on również u osób bez wcześniejszych problemów psychicznych. Objawy mogą obejmować intensywną potrzebę odwiedzania miejsc świętych, wygłaszanie kaznodziejskich mów na ulicach Jerozolimy, a nawet próby przeprowadzenia symbolicznych aktów religijnych, takich jak rytualne oczyszczanie. Choć *syndrom jerozolimski* nie jest oficjalnie uznawany za odrębną jednostkę chorobową, jest dobrze znany w środowisku medycznym, szczególnie w Izraelu.

Zjawisko to jako fascynujący przykład tego, jak silny wpływ na ludzką psychikę mogą mieć miejsca o szczególnym znaczeniu religijnym i kulturowym stało się inspiracją i zakreśleniem pola badawczego Habilitantki. Katarzyna Kozyra pełniła rolę reżyserki filmu i podejmowała

wszelkie decyzje wpływające na ostateczny kształt tego projektu. Co szczególnie podkreśla w załączonej dokumentacji.

2. Szukając Jezusa. Biblioteka 2022

Zbiór krótkometrażowych filmów w formie otwartej biblioteki wideo:

www.looking-for-jesus.org

Premiera tego projektu, w formie wystawy zatytułowanej *Szukając Jezusa. Biblioteka* miała miejsce w Zachęcie - Narodowej Galerii Sztuki (2022-2023). Kuratorem wystawy był Andrzej Wajs. Początkowo wystawa miała być zrealizowana z tradycyjnym galeryjnym rozmachem, widowisko, spektakl... Niespodziewanie ta droga do pokazania projektu zamieniła się w poszukiwanie nowej formy wyrazu, zamieniła się w ascetyczną, intymną relację z widzem. W przestronnych pomieszczeniach Zachęty umieszczono komputer w ostatniej sali, biurko, lampka, krzesło, kod qr dzięki któremu uzyskujemy dostęp do intymnych zwierzeń jej rozmówców. W przypisie autoreferatu możemy przeczytać, że syndrom jerozolimski to dla Katarzyny nie tylko *niezdrowa fascynacja*, jak się obiegowo powtarza, ale *fenomen apostołstwa, uczestnictwa* i chęć propagowania nauk Jezusa w najprostszej, duchowej postaci.

Katarzyna mówi tak: *Nazywamy ten projekt non exhibition project, bo nie ma tam nic – ani Jezusa, ani wystawy. Jest bibliotekarka, która poda ci karteczkę z kodem, i komputer w ostatniej sali. Ale to tylko przedsiomek biblioteki, jej rudymenty, ponieważ prawdziwa biblioteka zacznie się, kiedy wejdiesz na stronę looking-for-jesus.org.*

Następnie praca ta została zaprezentowana w Jerozolimie, również w charakterze pokazu indywidualnego pt. *The Jerusalem Syndrom* w Museum On The Seam (2023).

Muzeum to, zgodnie z prezentowanymi publicznymi informacjami, w swoim programie wyznacza sobie za zadanie wprowadzanie zmian społecznych i moralnych w obliczu złożonej i pełnej konfliktów rzeczywistości. W swoim programie skupia się na kontrowersyjnych kwestiach społecznych przedstawianych do publicznej dyskusji.

Museum On The Seam to muzeum sztuki współczesnej o charakterze społeczno - politycznym, zlokalizowane na styku fizyczno-geograficznym pomiędzy Wschodnią i Zachodnią Jerozolimą, na styku trzech religii. Miejsce to, które autorka wybrała, stanowiło miejsce idealne do zaprezentowania relacji z przeprowadzonych przez siebie badań.

Muzeum to, jak czytamy na stronie programowej, *na swój wyjątkowy sposób przedstawia sztukę jako język bez granic, który podnosi do publicznej dyskusji różnorodne problemy społeczne i zasypuje istniejące w społeczeństwie luki.* Czytamy dalej: *wystawy w muzeum poruszają kwestie społeczne, takie jak: jakość i zrównoważony rozwój środowiska, konsekwencje gospodarki kapitalistycznej, kwestie sumienia publicznego, samotność jednostki w epoce technologicznej, przemoc ze względu na płeć oraz stosunek człowieka do zwierząt.* Program muzeum wydaje się być opisem charakteryzującym kwestie jakie Kozyra porusza w swojej twórczości poczynawszy od *Piramidy zwierząt* poczynawszy na ostatniej realizacji skończywszy. To miejsce wydaje się być idealną sceną do przekazania informacji, sprawozdania z przeprowadzonej analizy zjawiska jakim jest *syndrom jerozolimski.*

Autoreferat

Sztuka jako performatywne doświadczenie życia

We wprowadzeniu zatytułowanym *Podmiotowość i tożsamość*, który stanowi rodzaj wstępu do dysertacji, autorka odkrywa przed nami swoje *kamienie milowe* w historii sztuki, wśród których znajdują się takie artystki jak Judy Chicago, Carolee Schneemann i Jo Spence czy performerka Valie Export, które na różne sposoby eksplorowały temat tożsamości w swojej twórczości. Ich

prace stanowiły wyzwanie dla tradycyjnych narracji związanych z kobiecością, cielesnością i historią, tworząc nowe przestrzenie dla wyrażania złożonych, wielowarstwowych tożsamości. Sztuka, jaką reprezentują te artystki, stała się dla Katarzyny swego rodzaju punktem wyjścia *dziedzictwem*, jak to nazywa, wokół którego powstawały pierwsze jej prace (lata 90-te). Sztuka feministyczna otworzyła dla niej nowe perspektywy, pokazując, że tożsamość nie jest czymś danym raz na zawsze, lecz procesem, który nieustannie jest przekształcany w relacji do świata.

Rozdział pierwszy poświęcony jest *projektowi związanemu z tzw. syndromem jerozolimskim, z postacią Jezusa i tematem żydowsko-chrześcijańskiego mesjanizmu*² zatytułowany **Jezus. Obraz filmowy jako dziennik podróży i włączające doświadczenie inności**. Obejmuje opis projektu, który trwa dziewięć, dziesięć lat: *przechodząc od filmu galeryjnego, poprzez obraz kinematograficzny na potrzeby dystrybucji kinowej, na formule biblioteki online skończywszy*.

Pierwsza podróż do Jerozolimy miała miejsce w 2012 roku. Ze wszystkich wyjazdów Kozyra przywoziła setki zgromadzonych godzin nagranych wywiadów, fotografii miasta, które przez autorkę zamienione zostaje w wielką scenę religijnych rytuałów. Katarzyna nie jest nachalna, w sposób dyskretny inicjuje rozmowę, dowiaduje się, czasem delikatnie, czasem wprost i spontanicznie - naiwny sposób pozyskuje szczątki, skrawki myślenia napotkanych przez nią bohaterów, którzy próbując przekonać artystkę o swej niepowtarzalności, cudowności i przede wszystkim prawdziwości. Czytamy na stronie internetowej projektu: *Przed oczami Kozyry odbywa się niekończący się performans, w którym nie jest ona głównym bohaterem, a jedynie odbiorcą próbującym odnaleźć i zarejestrować choć fragment tego, co się dzieje w tym świętym mieście. Kozyra dociera do niesamowitych osobowości. Za każdym z jej bohaterów kryją się fascynujące historie, które układają się w całość, tworząc projekt mówiący o sposobach realizacji wiary, jej miejscu oraz roli w dzisiejszym świecie i wartościach, wokół których budujemy swoje życie*.

Odkrywanie siebie to nieustanny proces, który prowadzi nas ku większej autentyczności, samoświadomości i wewnętrznej harmonii. To podróż, która wymaga odwagi, cierpliwości i otwartości na zmiany. Szlakiem wrażliwości, emocji, doświadczenia i niewątpliwie talentu prowadzi nas celnie tam, dokąd chce. W pewnym momencie Kozyra odkrywa drugi aspekt swojej *podróży* jakim jest poznawanie siebie, konstatuje fakt, że *W moim projekcie żaden Jezus nie występuje*. Samoświadomość pomaga jej identyfikować wzorce zachowań, które mogą nas ograniczać, oraz te, które wspierają nasz rozwój. Dzięki temu lepiej rozumie, co jest dla niej naprawdę ważne. *Na swój sposób odbywa swoją własną podróż duchową*, w przeciwieństwie do powierzchownego postrzegania, które może opierać się na społecznych normach i oczekiwaniach, gotowa jest na głęboką introspekcję i nabiera odwagi do stawiania trudnych pytań.

Rozdział ten wzbogacony został podrozdziałem *Szukając Jezusa. Biblioteka (wymyki z komentarzem)* mający swoje odniesienie do biblioteki na stronie www.looking-for-jesus.org

Drugi rozdział odnosi się do tego co nastąpiło po podróży jerozolimskiej, *zdeterminowało w dużej mierze zmianę mojego nastawienia do klasycznych form reprezentacji wizualnej*, stwierdza. Ta część rozprawy to rozdział zatytułowany **Zmęczenie. Strategie (nie)obecności**. To refleksja nad znaczeniem naszych dzieł w przestrzeni, w której świat się kończy. Sądzę, że znikomość tego co robimy uwarunkowana jest tym, iż wojna pracuje w tle, zmiana klimatu, pracuje w tle, niepewność pracuje w tle. Z definicji wiemy, że gdy korzystamy z internetu i zużywamy dane pakietowe nawet wtedy, gdy nie mamy otwartej żadnej strony ani aplikacji.

² Autoreferat

Otrzymujesz informacje, wysyłasz powiadomienia, jesteś na bieżąco z tym co się wydarza, jesteś na bieżąco z katastrofami, wypadkami, pandemiemi, z nieuchronnym końcem. Jak w wierszu Czesław Miłosza: (...) *Innego końca świata nie będzie, Innego końca świata nie będzie* ³.

Nasze własne postrzeganie świata i naszego miejsca w nim decyduje o tym, jak doświadczamy końca, który może być tylko pewnym etapem, zmianą, następującą niezależnie od naszych oczekiwań. W dotychczasowych pracach Kozyra *nie/obecność* ukrywała pod przebraniami swoich wybranych postaci. Obecnie zauważa, że ostatecznym celem odkrywania siebie jest osiągnięcie wewnętrznej harmonii - stanu, w którym czujemy, że jesteśmy w zgodzie ze sobą, że nasze życie odzwierciedla to, kim naprawdę jesteśmy. W takim poczuciu pojawia się według artystki, *jeden z najciekawszych artefaktów we współczesnej sztuce*, potrzeba wycofania się.

Nie/obecność jako artefakt artystyczny, mówi Kozyra, to istota jej rozważań nad sensem sztuki w przedstawianym autoreferacie.

Być może na tym etapie bliska jest gestowi Duchampa, który demonstracyjnie porzucił sztukę dla gry w szachy jako przedłużenie swojej działalności artystycznej. Dla niego gra była podobna do procesu twórczego - wymagała wyobraźni, strategii i zdolności do myślenia poza utartymi schematami. Duchamp twierdził, że szachy są sztuką w najczystszej formie, ponieważ angażują umysł w sposób, który nie jest zależny od materialnych ograniczeń.

To moment, w którym przestajemy walczyć z sobą, a zaczynamy żyć w pełnej akceptacji własnych mocnych stron i słabości. Znalezienie tej harmonii nie oznacza, że przestajemy się rozwijać - wręcz przeciwnie, to fundament, na którym możemy budować kolejne etapy naszego życia. Refleksja nad zmęczeniem i *nie/obecnością*, ale i doświadczenie bezdomności, w jakiej znaleźli się jej jerozolimscy bohaterowie, stała się tematem do rozważań nad nowymi strategiami.

Oprócz wskazanego osiągnięcia artystycznego Habilitantka w swoje dysertacji wskazała jeszcze trzy prace, projekty które uznała za najważniejsze, zrealizowane po doktoracie. Wszystkie te trzy wskazane działania nawiązują do refleksji jaką autorka wskazała w początku tego rozdziału, połączone są nie tyle jej niechęcią do rozbijałych form wystawienniczych, ale postanowieniem by bardziej zwrócić się ku ascetycznym formom przekazu. Opatruje go, wspólną nazwą *Non Exhibition Projekt* jaką była nie - wystawa *Szukając Jezusa. Biblioteka* w Zachęcie (Warszawa 2022/2023)

Udział w spektaklu *pt. Orlando. Biografie* w Teatrze Powszechnym w Warszawie, w roku 2022 artystka podkreśla w swojej dysertacji jako nader istotny *ze względu na strategię teatralną, opartą na kolektywnym działaniu*. Dostrzegam w tym wydarzeniu rodzaj skumulowania jej wcześniejszych działań żywego performansu z działaniami teatralno-operowymi.

Przedstawienie, inspirowane powieścią Virginii Woolf o tym samym tytule, jest głęboką refleksją nad tożsamością, płcią i rolami społecznymi. To niezwykle, literacka opowieść o tytułowym bohaterze, który żyje przez cztery wieki, zmieniając płć z męczyzny na kobietę.

Ten rodzaj historii był dla Katarzyny istotny, ze względu na wielokrotne podejmowanie kwestii zamiany ról we wcześniejszych realizacjach. Udział w zespołowym dziele dawał jej nie tylko poczucie wspólnotowości, ale pozwolił po raz kolejny dotknąć rozpoznaną w sobie strategię *nie/obecności*, o której pisałam w pierwszej części dysertacji habilitacyjnej.

Uczestnictwo w spektaklu, jak sama zauważa, uwolniło ją w sposób symboliczny od Katarzyny Kozyry, odpowiedzialnej od początku do końca za każdy swój projekt czy realizację. Kolektyw, wpisanie się w zespół przyniosło jej w jakiś sposób ulgę, zdystansowanie do siebie. Symboliczna nieobecność, jakiej doświadczyła biorąc udział w kolektywnym działaniu członków zespołu

³ Czesław Miłosz, *Piosenka o końcu świata*

teatralnego, uwolniło ją w jakiś przedziwny sposób, od przyjęcia na siebie odpowiedzialności? Krytyki? Osądu, jak to miało miejsce wobec szumu, jaki się wydarzał w przypadku prac: *Il castrato* czy *Święto wiosny*?

Spektakl nabrał unikalnego charakteru, w którym sztuka wizualna i teatralna splatają się, tworząc nowe możliwości wyrazu i interpretacji. Dzięki temu zabiegowi, *Orlando*, stało się przedstawieniem, które oddaje ducha powieści Wirginii Woolf, ale także wprowadza świeże spojrzenie na temat płynności tożsamości i społecznych ról. Nieustannie udowadnia, że jej prace i artystyczna wrażliwość mogą znacząco wzbogacić również inne dziedziny sztuki, jaką jest teatr, otwierając nowe przestrzenie dla artystycznej eksploracji i dialogu.

Rok wcześniej (2021) również w Teatrze Powszechnym miał miejsce performans pt. **Fressen (wyżerka)** który podejmuje interpretację jednego z najbardziej spektakularnych wydarzeń historycznych – ślubu polskiej księżniczki Jadwigi Jagiellonki z bawarskim księciem Jerzym Bogatym, który odbył się w 1475 roku w Landshut. To wydarzenie, uznane jest za największą średniowieczną ucztę, miały nie tylko znaczenie rodzinne, ale przede wszystkim polityczne, będąc narzędziem wzmacniania wpływów i władzy. Tyle historycznego wprowadzenia, natomiast jak Habilitantka podkreśla, nie o ten kontekst jej chodzi.

Odwrotność *Snu*, *chodziło o bycie, dawanie siebie, żarcie, widowiskowość, performatywność, bycie nad...* mówi autorka, *było to coś pomiędzy prosektorium, cateringiem, salą szpitalną, naradą wojenną, kuchnią, żarciem...* w symboliczny sposób całość nabiera charakteru widowiskowej orgii pożerania, pochłaniania, gdzie artystka oddaje siebie do konsumpcji widowni. Uczta przekształca się w metaforę, jest symbolem władzy - konsumpcja staje się aktem dominacji. Forma się zmienia, podstawowe mechanizmy społeczne pozostają jednak takie same.

Przemyślenia dotyczące trzydziestoletniej pracy twórczej, sześćdziesiąte urodziny, zwątpienie, brak wiary w sens powtarzalności rytuałów galeryjnych wystaw, znalazły swoje odzwierciedlenie w performansie **Sen. Akt sceniczny**.

Na stronie internetowej projektu tak oto czytamy: *(Katarzyna Kozyra) Zaprosiła na nie swoją rodzinę, przyjaciół i publiczność. Urodziny odbyły się w ramach przyznanego Stypendium Miasta Warszawy, w którym artystka zobowiązała się zorganizować wydarzenie na terenie stolicy. Przyjęcie odbyło się we foyer teatru, na ten wieczór wypełnione balonami, serpentynami, muzyką, dobrym jedzeniem, winem oraz tortem - jak przystało na porządną imprezę urodzinową...* wszystko jest takie jak ma być. Zgodne z oczekiwaniami publiczności.

Rytuał przejścia to ceremonia, który towarzyszy istotnym zmianom w życiu człowieka, stanowiąc symboliczne przejście z jednej fazy egzystencji do drugiej. Wprowadzenie w nową rolę społeczną, nowe obowiązki lub nową tożsamość zawsze wymaga rytualnego przejścia, które nadaje tym zmianom głębsze znaczenie i kontekst. Największym pod względem znaczeniowym było symboliczne przejście od tego *kim była dotychczas, ale nie jest jeszcze tym, kim stanie się za chwilę*. Można ją określić jako *fazę liminalną*, między tym co starym a nowe. *Sen*, to czas, kiedy normy i reguły społeczne zostają przez czas trwania hipnozy zawieszane. Jest to doświadczenie niepewności i dezorientacji. Nic nie jest takie na jakie wygląda, artystka zapadła w sen, zatrzymanie, odcięcie od siebie samej, hibernację, wybrała wytchnienie i nieobecność, jest zawieszona, a jej status społeczny i role są niejasne. To moment intensywnej transformacji, który często prowadzi do odnowy i zmiany.

Performans Kozyry można postrzegać jako *liminalne* zawieszenie między prywatnym doświadczeniem a publicznym, gdzie ciało staje się zarówno medium, jak i przesłaniem. Widz, stając, wobec tego dzieła, zostaje wciągnięty w proces przejścia. Odbiór sztuki przestaje w tym

wypadku być biernym aktem, a staje się dynamicznym doświadczeniem, które wymaga zaangażowania i refleksji.

Sen to nie tylko dzieło, ale także przekształcanie siebie, to dzieło *progu*, oddzielającego jedną przestrzeń od drugiej. Kwestionuje ustalone normy i otwiera na nowe możliwości dla artystycznego wyrazu i osobistej przemiany i w takim kontekście postrzegam sens tego działania.

Działalność organizacyjna i popularyzatorska w zakresie sztuki

Wobec szeroko zakrojonej działalności artystycznej nie sposób wspomnieć w niniejszej recenzji o stworzonej, w 2012 w Warszawie, **Fundacji Katarzyny Kozyry**. Struktura jej Fundacji powstała na gruncie wiary w struktury i przestrzenie nieformalne, działające non-profit.

Wśród pobudek, które nią kierowały były te, związane z jej osobistymi doświadczeniami jako kobiety artystki działającej w świecie sztuki oraz chęć wsparcia innych kobiet artystek, które, podobnie jak ona, napotykały na liczne bariery w realizacji swoich twórczych wizji. Dodatkowo, osobiste doświadczenia i walka o uznanie swojej sztuki, która często była postrzegana jako kontrowersyjna, sprawiły, że pojawiło się przekonanie o konieczności wspierania artystów, którzy podejmują trudne i odważne tematy. Mając świadomość trudności, postanowiła stworzyć instytucję, która pomoże wyrównywać szanse i zwiększać widoczność twórczości kobiet. Innym istotnym powodem była potrzeba zarchiwizowania dorobku artystycznego kobiet z Europy Środkowo-Wschodniej. Kozyra dostrzegła, jak często twórczość tych kobiet jest pomijana lub marginalizowana w historii sztuki, co zainspirowało ją do stworzenia platformy, która umożliwi dokumentowanie i promowanie ich prac.

Fundacja to również miejsce dialogu i wymiany myśli, skoncentrowanej na eksploracji tożsamości, cielesności i granicznych doświadczeń ludzkich, ale także na wspieraniu innych w ich artystycznych poszukiwaniach.

Główne obszary działalności Fundacji to projekty archiwizacyjne, zawierające dokumentację dorobku artystycznego kobiet artystek, jednym z najważniejszych jest projekt *Secondary Archive*. Cyfrowe archiwum, w którym poprzez zebranie w jednym miejscu różnorodnych materiałów, takich jak teksty krytyczne, wywiady, aż po dokumentację prac istnieje szansa na wzmocnienie obecności artystek w globalnym dyskursie artystycznym. Projekt działa jako platforma cyfrowa, służąca jako narzędzie badawcze dla kuratorów, historyków sztuki, studentów, a także dla artystów i artystek. Jest dostępna publicznie w przestrzeni internetu.

Kolejnym ważnym zadaniem jest szeroko zakrojona edukacja, rozwój i promowanie sztuki współczesnej. Fundacja realizuje ten cel poprzez warsztaty, seminaria i wystawy, które mają na celu edukowanie zarówno artystów, jak i publiczności na temat znaczenia sztuki współczesnej i roli kobiet w jej rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem tematów społecznych, politycznych i kulturowych. Fundacja angażuje się także w badania naukowe dotyczące sztuki współczesnej, a wyniki tych badań są publikowane w postaci artykułów, książek i katalogów wystaw.

Dzięki jej powstaniu twórczość artystek z Europy Środkowo-Wschodniej może być lepiej zrozumiana i bardziej doceniana na arenie międzynarodowej. Dzięki takim działaniom kolejne jej *marzenia mogą stać się rzeczywistością*.

Konkluzja

Pani dr Katarzyna Kozyra zaprezentowała swoją postawę artystyczną wieloaspektowo i w sposób głęboko poruszający, łącząc zjawiska z różnych obszarów sztuki i działalności organizacyjnej. Cechuje ją niezwykła czujność, wrażliwość i erudycja, potrafi łączyć to, co jednostkowe, z tym, co uniwersalne.

Jej wkład w rozwój sztuki współczesnej spełnia wszelkie kryteria niezbędne do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Jej prace mają nie tylko wysoką wartość artystyczną, ale także intelektualną, a jej postawa jako twórczyni jest wzorem dla młodszych pokoleń artystów. Kozyra udowodniła, że przebieg kariery artystycznej Habilitantki oraz wskazane osiągnięcia stanowią istotny wkład w rozwój dziedziny sztuki, dyscypliny artystycznej: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, a więc w pełni odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 1, 2, 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2023, poz. 742 z późn.zm.) pozwalają mi z pełnym przekonaniem wspierać jej starania o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

Moja opinia jest pozytywna i w pełni popieram wniosek o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

dr. hab. Magdalena Gryśka prof. UZ